

DEN SENANTIKA KYRKOSYNNEN I DET MODERNA SAMHÄLLET

Bland annat debatten om jungfrufödelsen och könsneutrala äktenskap har blottlagt en spänning mellan vad man skulle kunna kalla modernister och postmodernister. Man kan också se det som en spänning mellan positionister och visionärer. Å ena sidan har vi dem som vill ha enkla och raka svar på svåra frågor, som gärna ser till auktoriteter eller vill vara auktoriteter och som tänker i hierarkiska kategorier. Å andra sidan har vi dem som vill ge utrymme för mångfalden, som vilar i visionen mer än den hierarkiska positionen och som vill föra dialog medan de tänker i stället för att dekretera.

Den lära om kyrkan, som i slutet av 300-talet formulerades som ett svar på romarrikets behov av en statsreligion, är inte idén för alla tider om kyrkan. Jesu förkunnelse innehåller inte ett enda ord som kan läggas till grund för den. Den växte fram som ett svar på romarrikets förväntningar.

I själva verket har vi redan lämnat den senantika kyrkoidén bakom oss utan att vi märkte det. I det ögonblick de gamla nationalkyrkorna upphörde att vara monopolistiska statsinstitutioner upphörde de att vara kyrkor i den senantika och medeltida bemärkelsen, men det är än så länge oklart vad de blivit.

Jag ser den pågående ideologiska kraftmätningen mellan de religiöst intresserade i det svenska samhället i detta perspektiv. En del av motsättningarna kring de teologiska frågorna både bland vanligt folk och de religiösa ledargestalterna bottnar i att somliga lever kvar i ett senantikt och medeltida sätt att se både på sin egen roll och på budskapets innehåll medan andra har lämnat eller söker efter alternativ till det senantika.

Debatten om jungfrufödelsen och könsneutrala äktenskap har bland annat blottlagt en spänning mellan vad man skulle kunna kalla modernister och postmodernister. Man kan också se det som en spänning mellan positionister och visionärer. Å ena sidan har vi dem som vill ha enkla och raka svar på svåra frågor, som gärna ser till auktoriteter eller vill vara auktoriteter och som tänker i hierarkiska kategorier. Å andra sidan har vi dem som vill ge utrymme för mångfalden, som vilar i visionen mer än den hierarkiska positionen och som vill föra dialog medan de tänker i stället för att dekretera.

Paradoxalt nog är institutionens främste företrädare i Svenska kyrkan just nu en postmodern visionär dialogpartner. Institutionernas främsta företrädare brukar inte vara sådana. De dekreterar gärna från sin hierarkiska pelare fjärran från samtalet. K G Hammars personlighet skapar därför förvirring och besvikelse hos dem som hoppats att institutionens främste företrädare skulle måna om sin hjord genom att ge enkla och raka svar. Å andra sidan åstadkommer K G Hammar en stor positiv överraskning hos andra.

Paradigmskiftet går just nu tydligast i dagen i debatten om könsneutrala äktenskap. Svenskt kyrkoliv rymmer en spänning mellan oförenliga synsätt. Den romersk-katolske biskopen i Stockholm *Anders Arborelius* bad kurian i Rom om ett hjälpande ord in i den svenska situationen. Arborelius avfärdar det seriösa teologiska arbete som i trettio år bedrivits i Svenska kyrkan kring homosexualiteten och som nu pågår i stift och församlingar utan några teologiska argument och utan känsla för frågans svårighet: "tyvärr har den lutherska kyrkan sedan gammalt tendensen att troget följa staten"

Tror verkligen Arborelius att Svenska kyrkan vill följa statens lagar om de står i strid med Guds? Men det finns en skillnad. Svenska kyrkan för ett brett demokratiskt samtal. Den har inte en biskop som dekreterar vad man skall tro och hur man skall göra. Och vi tror att Gud kan uppenbara sig också genom staten. Gud är större än den kyrkliga organisationen.

Sakdebatten pågår och avslöjar spännvidden mellan å ena sidan ett traditionellt kyrkligt tänkande och å den andra ett **mångkulturellt perspektiv**. Ett exempel är artikeln i *Kyrkans Tidning* av biskoparna *Ragnar Persenius, Esbjörn Hagberg och Hans Stiglund* där de tre biskoparna framför en hovsamt formulerad kritik av den kärleksteologi K G Hammar velat pröva.

Biskopen *Jonas Jonson* sällar sig till de kritiska och avvisar i *SvD* vigsel av homosexuella med hänvisning till de ekumeniska konsekvenserna. Lustigt nog menar han med detta hänsyn till den syn som företräds av Anders Arborelius, Walther Kaspar och andra med dem likatänkande, trots att Svenska kyrkan sedan 1996 är i kyrkogemenskap med den anglikanska kyrkan genom Borgå-avtalet. Den engagerade debatten i den anglikanska kyrkan lyfts egendomligt nog inte in i Jonsons ekumeniska hänsynstagande. Jonson var Svenska biskopsmötets representant vid den senaste Lambeth-konferensen, där kyrkans syn på homosexualiteten var en av de stora frågorna. Hade Jonsons sätt att välja ut vilka som skall visas ekumenisk hänsyn varit vägledande i kvinnoprästfrågan skulle vi inte haft kvinnliga präster än idag.

Samfunden och kyrkorna är således djupt splittrade. En del som bor i det gamla synsättet vill hellre avstå från samverkan med samhället i fråga om vigsel över huvud taget än behöva riskera att medverka vid en könsneutral vigsel. Skulle samfundsledarna avstå från vigselrätten för att slippa konfronteras med vigsel av homosexuella skulle de dels köpa samvetsfrid för personlig del genom att beröva alla heterosexuella glädjen att få viga i kyrkan, dels stoppa huvudet i sanden genom att acceptera att samhället tillämpar något som de principiellt tar avstånd från. Kan ett samfund vara trovärdigt om det accepterar att samhället tillämpar en ordning som det anser vara mot Guds vilja? En rimlig konsekvens av Arborelius´ hållning skulle vara att kämpa mot statens kommande lagstiftning.

Spänningen mellan det senantika och medeltida å ena sidan och det mångkulturella å den andra visar sig i fler sammanhang. Konsekvenserna av religionsfrihetslagen 1951 och boskillnaden mellan kyrkan och staten år 2000 har ännu inte nått Svenska kyrkans strukturella liv. Alltjämt ser sig kyrkomötet som en sorts kopia till riksdagen och omger sig med en officiös prägel. Den svåra frågan är vad som skall komma i nästa fas. Ett kyrkomöte värt namnet och en beslutsstruktur på den regionala och lokala nivån måste utgå från kyrkans nya situation i samhället för att kunna fungera. Kyrkligt anställda och förtroendevalda är inte längre en del av statsstrukturen utan en del av mångfaldsstrukturen. ***Perspektivet är inte längre överhetens utan de många maktlösas.***

Kyrkans uppgift är att tjäna tron och tjäna Gud, att se människan i hennes livssituation, inte se sig som företrädare för ett system eller en organisation och inte som makthavare. Störst är den som tjänar, sade Jesus, och med de orden som ledstjärna har vi att möta framtiden. Missionsbefallningen handlar i en ny tid inte längre om att imperialistiskt utbreda kyrkan utan att visionärt föra fram Jesu omsorg om människan.

En viktig uppgift för religionernas företrädare är i detta läge att försvara religionernas gemensamma intressen, religionsfrihet, yttrandefrihet och mänskliga rättigheter, och inte de samfundsegoistiska särintressena. Det är begripligt men lite nedslående att en biskop som verkställande direktör i aktiebolaget stiftet lätt prioriterar

stiftets andliga liv och ekonomiska utveckling och förbiser att en biskop också är ett Guds sändebud i en mångreligiös verklighet. Uppgiften som Guds sändebud inkluderar omsorg om alla som tar Gud på allvar. I dagens samhälle kan det gälla hänsyn till de muslimska barnens rätt att också få fira sina högtider genom att inte bara vid de kristna högtiderna vara lediga från skolan. Det kan gälla muslimska kvinnors rätt att bära slöja. Det kan gälla judars rätt att få utöva sin tro utifrån sina förutsättningar utan att betraktas som besvärliga.

Ett uppbrott ur ett 1700 år gammalt paradigm är mödosamt. Det kommer att ta tid för kyrkolivet att hitta sin nya roll i det mångkulturella samhället. Lyckas kyrkolivet inte, kommer det att sitta ensamt kvar medan folket rör sig vidare och är någon annanstans. K G Hammars inbjudan till dialog skapar oro och väcker motreaktioner, men han låter sig inte ledas av hjorden utan går före den.

Mycket är annorlunda idag än vad vi trodde det skulle vara. De mest toleranta i det svenska samhället är enligt *Centrums för samtidsanalys* undersökning av tro och värderingar i dagens Sverige kyrkligt aktiva damer över 65 år! Den upptäckten i sig är tillräcklig för att man skall fundera över vad det är som händer just nu. Vad som än händer så sker det snabbt. Och det är både spännande att leva och nödvändigt att agera.

(© Bengt Wadensjö, 2004.)